

Andrzej Małowiecki
Ogród Botaniczny Uniwersytetu Wrocławskiego

KOLEKCJE ROŚLIN WODNYCH OGRODU BOTANICZNEGO UNIWERSYTETU WROCŁAWSKIEGO

AQUATIC PLANT COLLECTION IN THE BOTANICAL GARDEN IN WROCLAW

Ogród Botaniczny Uniwersytetu Wrocławskiego zgromadził największą w Polsce i jedną z większych w Europie kolekcję tropikalnych roślin wodnych i błotnych. Ciekawa biologia i często niezwykła budowa roślin wodnych sprawia, że zainteresowanie nimi jest bardzo duże, zarówno wśród biologów jak i amatorów akwarystów. Utrzymanie kolekcji jest trudne, gdyż wymaga uzbrojenia zbiorników w nowoczesne urządzenia techniczne. Wiele trudności sprawia wzbogacanie kolekcji w nowe nie znane jeszcze w Polsce gatunki. Aby kolekcja mogła być stale wzbogacana i uzupełniana, niezbędne są importy roślin, kontakty naukowe z liczącymi się ośrodkami uprawy roślin wodnych na świecie, często także prywatne kontakty z osobami wyjeżdżającymi za granicę. Nowo nabywane rośliny nie posiadają najczęściej pewnej nazwy botanicznej ani żadnych wskazówek uprawowych i tylko długoletnia praktyka pracowników działu roślin wodnych pozwala większości z tych roślin rozmnożyć i utrzymać w kolekcji. Obecnie wrocławski Ogród Botaniczny zgromadził 84 rodzaje tropikalnych roślin wodnych i błotnych (należące do 44 rodzin), reprezentowane przez 260 gatunków i odmian. Rośliny te zgromadzono w 25 akwariach ekspozycyjnych i w basenach szklarni nazwanej „Wiktoria”. Zgrupowano je według ich geograficznego rozmieszczenia, gdyż zróżnicowane wymagania uprawowe nie pozwalają na obsadzenie zbiorników w układzie systematycznym.

Ozdobą kolekcji jest niewątpliwie rodzaj *Anubias* (*Araceae*). Rośliny te pochodzą z zachodniej części Afryki środkowej. Wszystkie gatunki rodzaju *Anubias* są bylinami błotnymi lub wychodzącymi nad powierzchnię wody. Część gatunków może rosnąć także w pełnym zanurzeniu. Są roślinami bardzo cennymi i poszukiwanymi przez hodowców. Z 12 znanych gatunków i odmian Ogród Botaniczny posiada 9. Dwa gatunki corocznie kwitną i zawiązują nasiona, pozostałe rozmnażane są wegetatywnie przez podział kłaczy.

Wyjątkowo okazałe i bardzo dekoracyjne są rośliny należące do rodzaju *Echinodorus* (*Alismataceae*). Gatunki tego rodzaju są bardzo zróżnicowane morfologicznie, najmniejsze z sekcji *Tenelli* dorastają tylko do 3—5 cm, a największe z sekcji *Cordifolia* do około 150 cm, a biorąc pod uwagę pęd kwiatostanowy do 4 m. Z 62 znanych gatunków, odmian i mieszańców występujących na stanowiskach naturalnych, w kolekcji Ogródu jest 42. Rośliny z rodzaju *Echinodorus* występują głównie w tropikalnej i subtropikalnej strefie Ameryki Południowej i Środkowej. W mniejszej liczbie w południowej części Ameryki Północnej. Nieliczne gatunki występują także w Azji południowo-wschodniej, gdzie jednak zostały zawleczone. Większość z nich może być uprawiana jako rośliny podwodne, a także nadwodne. Rozmnażane są z nasion lub z tzw. rozmnożek powstających na kwiatostanach. Większość gatunków tego rodzaju jest odporna na zmiany warunków uprawowych i tylko nieliczne trudno utrzymać w kolekcji, zwłaszcza w okresie zimowym.

Bardzo dekoracyjne, lecz sprawiające wyjątkowo dużo trudności w uprawie, są rośliny z rodzaju *Cryptocoryne* (*Araceae*). Wysokie wymagania dotyczące chemicznych i fizycznych własności wody i podłoża, indywidualne zapotrzebowanie dotyczące temperatury i oświetlenia, wysokości słupa wody, sprawiają, że tylko nieliczne gatunki tego rodzaju są popularne w uprawach amatorskich. Z 65 gatunków i odmian rosnących w Azji południowo-wschodniej Ogród Botaniczny prawdopodobnie posiada 35. Około 30 gatunków rozmnażanych jest wegetatywnie. Rośliny te w uprawie kwitną bardzo rzadko, jedynie wtedy gdy prowadzone są jako rośliny błotne lub wynurzające się z wody. Są duże trudności z uzyskaniem nasion, gdyż do tego potrzebne jest kilka kwiatów jednego gatunku kwitnących jednocześnie. Część gatunków (około 10—15%) w kolekcji wrocławskiej nie ma pewnych oznaczeń. Kryptokoryny nabywane do kolekcji częstokroć są bez nazw lub z nazwami błędnymi. By oznaczyć pewnie gatunek trzeba czekać nieraz kilka lat na zakwitnięcie rośliny, co w większości przypadków można uzyskać dopiero po kilkuletniej uprawie w odpowiednich dla danego gatunku i koniecznie stabilnych warunkach. Trudności w uprawie rekompensowane są wyjątkową urodą i dużą różnorodnością kształtów i barw liści tych roślin.

Równie trudny w uprawie, ale ciekawy biologicznie i wyjątkowo ozdobny, jest rodzaj *Aponogeton* (*Aponogetonaceae*). Około 40 gatunków rozprzestrzenionych jest w Afryce, Azji i Australii. Ogród Botaniczny we Wrocławiu zgromadził 14 gatunków. O ile gatunki pochodzące z Azji uprawiane są z dużym powodzeniem, to gatunki afrykańskie sprawiają wiele kłopotu. Szczególnie trudne w uprawie są endemiczne gatunki z Madagaskaru. Rośliny te przerywają wegetację i zimą w postaci bulwiastych kłaczy. Wymagają wtedy odpowiednio niskiej temperatury, częstej zmiany wody i ograniczenia oświetlenia. Wiosną wykopane bulwy należy wysadzić do akwarium z przepływającą wodą i stopniowo podnosić temperaturę. Prawdłowo uprawiane rośliny powinny co rok mieć bulwę większą. Przywożone czasem do kolekcji prywatnych w kraju bulwy z zachodniej Europy pochodzą najczęściej z wielkich plantacji Azji południowo-wschodniej i Madagaskaru. Po 1—2 latach materiał zapasowy w bulwie wyczerpuje się i roślina ginie. *Aponogetony* zaczynają kwitnąć wiosną, większość gatunków azjatyckich wydaje

nasiona zdolne do kiełkowania. Utrzymanie przy życiu młodych roślin jest niestety dość trudne.

Z innych ważniejszych zbiorów wrocławskiej kolekcji roślin wodnych należy wymienić: 10 gatunków południowoazjatyckiego rodzaju *Hygrophila* (*Acanthaceae*), 5 gatunków rodzaju *Limnophila* (*Scrophulariaceae*), 5 gatunków rodzaju *Cabomba* (*Nymphaeaceae*) i 13 gatunków i odmian tropikalnych grzybieni (*Nymphaea*).

Ponadto w sztucznym stawie na terenie Ogrodu Botanicznego uprawianych jest około 50 odmian różnobarwnych grzybieni. Kwitną one od maja do końca października, we wszystkich odcieniach barw: żółtej, czerwonej, różowej, są także odmiany dwubarwne. Przez cały okres wegetacji zachwycają zwiedzających pięknymi kwiatami i dużymi pływającymi liśćmi, które u wielu odmian są czerwono lub brązowo plamiste.

Kłopoty z remontem zbiorników betonowych i konieczność czyszczenia stawu naturalnego, spowodowały przejściowe ograniczenie kolekcji krajowych roślin wodnych. Obecnie w Ogrodzie Botanicznym znajduje się 200 gatunków roślin wodnych strefy umiarkowanej.

Materiał roślinny kolekcji jest wykorzystywany w procesie dydaktycznym studentów Instytutu Botaniki. Prowadzone są również badania nad adaptacją do sztucznych warunków uprawowych, oraz nad systematyką poszczególnych grup roślin.

LITERATURA

- [1] Rataj K., 1975. Revision of the Genus *Cryptocoryne* Fischer., Studia ŚĆAW, Academia Praha, 175 str.

Andrzej Małowiecki
Ogród Botaniczny Uniwersytetu Wrocławskiego, ul. Sienkiewicza 23,
50-335 Wrocław